

ють перевагу поверховим матеріальним уподобанням. При цьому нехтують багатющою духовною спадщиною, набутою попередніми поколіннями в нелегкій подвижницькій праці за честь і свободу свого народу.

Опрацьований нами часопис подає й гіркі уроки, коли захоплення патетикою історичного періоду, зовнішнє втручання в його діяльність може призвести до зниження вартісного рівня публікацій, надмірного захоплення окремими темами тощо. Водночас досвід «Нової Свободи» укотре засвідчив, що вміло зорганізована діяльність редакції робить газету вагомим державотворчим чинником. Тож, зваживши, переосмисливши здобутки й прорахунки «Нової Свободи», сьогодні можна продуктивно скористатися її історично-публіцистичним досвідом не лише в журналістському плані, а й у національних інтересах загалом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беднаржова Т. Августин Волошин – державний діяч, педагог-мислитель. – Львів: Основа, 1995. – 248 с.
2. Бідзіля Ю. М. Преса Закарпаття XIX – XX ст. Посібник для журналістів. – Ужгород: МП «Ліра», 2001. – 80 с.
3. Буковський І. Історична ретроспектива преси Закарпаття // Актуальні проблеми журналістики: збірник наукових праць. – Ужгород: МП «Ліра», 2001. – С. 267-281.
4. Вегеш М. Августин Волошин і Карпатська Україна. – Львів-Хуст: ЗУКЦ, 2004. – 414 с.
5. Габор В. «Нова Свобода» – літопис Карпатської України // Визвольний шлях. – 1999. – Кн. 7. – Лип. – С. 781-784.
6. Габор В. Українські часописи Ужгорода (1867 – 1944 рр.): Історико-бібліографічне дослідження / Наук. ред.-консультант д-р іст. наук М. М. Романюк. – Львів, 2003. – 564 с.
7. Гренджа-Донський В. С. Щастя і горе Карпатської України: Щоденник. Мої спогади / Упоряд. та приміт. Федаки Д. М.; вступ. ст. Ільницького В. І., Федаки Д. М. – Ужгород: Закарпаття, 2002. – 516 с.
8. Дроздовська О. Національно-патріотична проблематика публікацій часопису «Нова Свобода» (1938 – 1939) // Українська періодика: історія і сучасність. Доповіді та повідомлення III Всеукраїнської науково-теоретичної конференції. – Львів, 1995. – С. 174-178.
9. Михайлин І. Л. Історія української журналістики: Книга перша. Підручник. – Харків: ХІФТ, 2000. – 279 с.
10. Стерчо П. Карпато-Українська держава. До історії визвольної боротьби карпатських українців у 1919 – 1939 роках. – Торонто, 1965. – 288 с.; Львів / Репринт. вид.: За вільну Україну, 1994. – 288 с.

В. І. Теремко

Інститут журналістики
Київського національного
університету імені Тараса Шевченка
(м. Київ)

ЛЮДИНОМІРНІСТЬ ПОСТМОДЕРНОЇ МЕДІАРЕАЛЬНОСТІ В ТЕОРІЇ І ПРАКТИЦІ

Кожен тип цивілізації, соціуму структурується довкола осьових ідей, які визначають ідеали, очікування, реакції, оцінки і самооцінки. Його сенси та цінності різними виявами зосереджуються в людині як конструкторі, базовому елементі соціальних систем і взаємозалежному з ними суб'єкті. Людина починає і детермінує «причинний ряд» (І. Кант) сутностей, подій і явищ буття. Їх мірою вона також є. Як суб'єкту культури людині дано здатність «відособлюватися у структурі буття», прагнення «стати його деміургом, трансцендентуватися за межі свого тут-і-тепер-так-буття» [4; 350], безупинність у пошуку і незадоволення досягнутим, дар творити і створювати. Відповідальна вона і за людський вимір (людиномірність) дійсності, в якому особистість, її життєвий світ є найвищою цінністю.

Про людиномірність як основу світорозуміння вів мову ще Протагор («Людина є мірою всіх речей»). Людиномірність як концепт утримує єдність філософії кардіоцентризму й актуальність ідеї «сродної» праці (Григорій Сковорода); як світоглядний принцип – зобов'язує оцінювати явища дійсності за їх співмірністю буттю і цінностям людини; як парадигмальний критерій – інтегрує її сутнісні якості та різноманіття потреб. У центрі людиномірних праксеологічних, епістемологічних і аксіологічних систем фігурує людина, її очима роздивляються природне і створене працею, матеріальне і духовне.

Антропологію медій (трансдисциплінарну підсистему науки, зосереджену на пізнанні ролі медій у життєдіяльності людини і людиномірності медіареальності) цікавлять різні вияви людського в динамічній медіасистемі. Потрактування людиномірності сучасної медіареальності як її зорієнтованості на буттєвість (цінності, потреби, стилі) людини, а також наявності в ній людського (надбань, досвідів, проблем) концептуально зобов'язує до прочитання під цим кутом зору практик, експертних і наукових суджень. Людиномірність медіареальності – поле для роботи і філософської антропології, теоретико-методологічний інструментарій якої додає евристичних сил і науці, предметно зосередженій на соціальних комунікаціях: антропологічний підхід як методологічна основа і базовий принцип орієнтує мислити людину як самоорганізовану цілісність (континуум) і людиноцентрично бачити дійсність; принцип антропності налаштовує на пізнання світу очима людського буття і за критеріями людського.

Проблема людини і міри людського – вічна з моменту її самозадуманості у світі; в кожному часі вона має свої сюжети і ціннісні виміри, згармонізовані та конфліктні сенси: «Де починається пошук змісту і смислу, там починається людина»[1]. Бо людина – і стан, і процес: у ядрі культури вона є цілісною, самодостатньою і сильною; на маргіналіях, історичних переходах – стривоженою, дезорієнтованою або надодержимою у прагненні змін. Конфлікти всередині ідентичності особистості, боротьба різних ідентичностей у ній, намагання, втікаючи від себе, знайти себе, сумніви й екзистенційні драми – фундаментальні випробування тожсамості трансформаційної пори. Кожну культуру репрезентує базовий тип особистості: аграрну – людина манускриптна, індустріальну – людина друку, інформаційну – людина «цифрова». Середовищем побутування людини аграрної цивілізації є природа, індустріальної – техніка, постіндустріальної – інформація. Із кожним типом цивілізації асоціюється технологічний тип медій, з типами медій-репрезентів – автори і способи трансляції смислів, реципієнти і культура їх оперування в медіасвіті. Характерні ознаки особистості, способи її публічного і схованого від сторонніх очей побутування, а також мислєдіяльності безпосередньо пов'язані з цими явищами.

Перехід у постмодерний (постіндустріальний) час проявляє нові координати, стилі, структури життєдіяльності й нові грані людиномірності. Світ сплющується та ущільнюється, прискорюється і поглинається боротьбою за «легку» (інтелектоємну) і швидку (інноваційну) економіку, привчаючись жити у настирливій і таємничо-збабливій віртуальності. Інформаційні технології – його культурна домінанта і джерело розвитку. Інформаційна оснащеність є основою стрімких досягнень нових форм самовідновлюваної нерівності: вищі суспільні верстви оперують інформацією як ключовим ресурсом, контролюючи політичну та економічну ренту; це програмує на соціальне аутсайдерство людей, охоплених турботами про матеріальне і відсторонених від сфер, де народжуються і циркулюють нові знання.

Інтернет, подолавши прив'язаність до комп'ютера, здобув нову мобільність. Думка як виробничий інструмент більше значить, ніж фізична сила і техніка. Інформація справді є «фундаментальним джерелом продуктивності і влади» [2; 28]. У XVII ст. учений ще міг знати все надруковане з його проблеми, тепер щоденне продукування інформації перевищує весь її обсяг до Другої світової війни. З нею пов'язана в розвинутих країнах майже кожна друга професія; щотижня нові технології ліквідовують у світі до півмільйона робочих місць; збільшення національних багатств корелює з доступом до інтернету (10% нових користувачів додають 1,5% ВВП).

Світом править інтелектуально-інформаційна гегемонія. У ньому все більше залежить від уяви, невгамовності креативної думки і мобільних знань. Медії функціонують у сфері мети розвитку і на траєкторії змін, є їх механізмами і каталізаторами. Не всі з них однаково уважні до неминучих за таких обставин антропологічних напружень й особистісних випробувань. Нові соціокультурні реалії змінюють структуру медій і характер трансльованого ними культурного продукту; свідомість то випереджає ці зміни, то наздоганяє їх. Опановуючи стилі глобалізації, світ здобув ще одну столицю, на цей раз – технологічну (Кремнієву долину). Там продукують і випробовують базові технологічні ідеї, які трансформують медіа середовище, медіа системи, медіакультуру і задають нові координати змін і розуміння у сфері людського. Опорою цих процесів є креативний клас – генератор радикальних ідей та інновацій.

Вибух інформаційних технологій означив нову грань залежності світу від «Надпотуж-

них індивідів» [8]. На близьких відстанях до осевого часу його пульс і думки по-своєму визначали Александр Македонський, Христос, Будда і Мухаммад, пізніше – Й. Гутенберг, В. Шекспір і А. Ейнштейн, тепер новий імпульс йому задав С. Джобс. Надпотужні індивіди (індивіди-форматори) мають своїх «апостолів», раціональних послідовників (індивідів-адаптерів) і юрби новонавернених (індивідів-об'єктів), вигодонабувачів, жертв і споглядачів. Агентність (діяльність) у теперішньому медіапросторі постає в різних формах; судження про них без медіаметрії (дослідження впливу ідей, що циркулюють у медіях, на свідомість і поведінку) ближчі до гіпотезування і не претендують на евристичну довіру.

Людина не всі зміни повноцінно бачить і розпізнає на своєму історичному шляху, бо «око ніколи не буває в полі свого зору» (Л. Вітгенштейн), а різні «дзеркала» дають нетотожні відображення. У постмодерні оком і дзеркалом є медіа, світ репрезентує сотворена ними реальність (медіареальність). Як і попередні типи медіасистем, постмодерна виникла не стихійно, а є продуктом розвитку цивілізації і людини, котра, діючи як «креативний руйнівник» (И. Шумпетер), творить новий медіаландшафт, долаючи себе і все, що її в цьому стримує. У теперішній медіареальності машина (друкарський станок) уже не є візитівкою часу, її витіснили цифрові технології і базовані на них інформаційні явища. Подолання проблеми доступу до інформації спричинило тиск на людину інформаційної перенавантаженості, втому від безмежності вибору, нові форми розгубленості й ірраціональної поведінки. Як і в попередні епохи, новітні блага привносять і новітні антропологічні загрози.

Виведена на вершини в епоху модернізму логоцентрична медіаімперія, що трималася на друкові, книзі-кодексі і книжному читанні, втратила стійкість і прогнозовано оптимістичні перспективи. Із книгою як центром культури результативно змагається екран, трансформуючи логоцентричне мислення в мислення екранне (візуальне, кліпове). Сьогодні має два центри медіареальності зі своїми інфраструктурами, операторами і стилями; змагально репрезентуючи різні типи культур, вони, за законом діалектики, доповнюють і підтримують один одного. Але час невмолимий, як у японському кінофільмі «Легенда про Нарайамі». Цю закономірність медіасвіту намагаються легітимізувати твердженням, що кожен новий засіб комунікації самоприречений витіснити з поля попередні. Немало протиставлено їм і контраргументів. На порі не просто природна зміна комунікаційних засобів («сторінки» на «екран»), а нова конфронтаційна зустріч риторики (усності) і філософії (писемності), котрі в теперішньому соціокультурному ландшафті постають як смислова множинність і логоцентризм [3]. Зустріч «людини книги» і «людини екрана», їхнє дискурсивне співжиття – базова і ще далеко не прочитана, екзистенційна драма сьогодення.

Книга, репрезентуючи модерність, давала інтелектуальну і духовну владу; екран як один із символів постмодерну прокладає шлях до тотальної влади на основі володіння й управління оперативною інформацією. Телекомунікації та інтернет розривають структурований друком логоцентричний простір, розщеплюють інформаційний світ на безкінечність виборів, можливостей, реальних та ілюзорних самостверджень. У сфері інтерпретацій починають домінувати множинні феномени, визрілі у процесі цифрового читання, а воно – мерехтливе, поспішне, нетерпляче і часто віддалене від глибинних розумінь. І цим відрізняється від заданого друком читання логоцентричного. Великим оповідям уже складніше знаходити читача, бо мерехтливе кліпове мислення зорієнтоване на короткі сюжети, гру і боїться функціональної одноманітності. Процесуальність для нього не менш важлива, ніж результат. У нових медіях зображення як інтерпретація (інфографіка) витісняє текст; людина звикає роздивлятися, трансформувати смислопородження (симулякр творчості), а не генерувати їх. На тлі аудіовізуальності класичній книжності бракує енергій, що дають відчуття, враження динамізму і співучасті в ньому.

Робота з книгою вчить думати і бачити невидиме, робота з екраном – сприймати видиме і маніпулювати ним. Читач книги критичніший, точніший та уважніший до текстових деталей. Творячи власні наративні версії, він бачить автора і відшукує його версії. Читач електронних текстів – інтерактивний і налаштований на самовияви, навіть у просторі чийогось тексту реалізовує власний інтерес як квазіспівавтор. Тому в «цифрових медіях немає остаточного варіанту» [3; 28]. Це означає, що цифрові засоби і моделі комунікації відкривають можливості для культивування і розвитку інших якостей людини, ніж продукти друку. Багато з того, що дає переваги «цифровим поколінням», книжній людині недоступне; вона переживає драму виходу із книжності і невлаштованість у новому медіапросторі.

Схоже, криза традиційних комунікаційних посередників – не єдине випробування в постмодерному часі. Людство об'єктивно переступило поріг постлітературного і постгуманістичного соціокультурного ландшафту. Нові покоління ставляться до книги так само прагматично, як і до екрана. Їхній символічний світ – інший за базовими критеріями. Сюжети, які модерну людину доводять до сльози, в них можуть викликати посмішку. Модерна європейська цивілізація для одних є полем ностальгії, для інших – анахронізмом. На цьому перехресті часів і культур важливо правильно роздивитися все, що несе благо і здатне спричинити проблеми, тримаючи за епістемологічний імператив слова Августина Блаженного: немає ні майбутнього, ні минулого, а є тільки майбутнє в теперішньому і минуле в теперішньому.

Еклектично багатоманітна постмодерна медіареальність ювенального етапу має антропологічно значущі й розважливо недоосмислені ознаки: інноваційність, динамічність і відкритість (відносно вільний доступ до інформації та інформаційних посередників); непідцензурність вербальній культурі (М. Фуко); домінування віртуальності над природою і технікою, а поінформованості – над розумінням; розвиток сфер знань і практики, в яких діти вправніші за батьків; утвердження етосу «наївного майстра» (самоатестування підмайстрів у вчителі). Новітні комунікації гротескно проявляють проблему культури знання, культури незнання й етичної несамовимогливості. «У них інші сюжети і метасюжети» [6; 36]. Реальність тьмяніє під юпітерами інформаційних псевдоподій. Історія важить більше, ніж дія, героїв витісняють медіаіміджі. Культурну домінанту формують не цінності, а медіаактивність і медіаміфологія. Повторювані плітки стають соціальними історіями, цілеспрямовано зрежисована інформаційна сукупність працює як соціоінженерний інструмент.

Іншим став символічний світ людини. У її життя вривається багато нових форм і стилів, які суперечать її ж духовній суті, бо духовне не так піддатливе змінам. Самоспостереження власного соціального і духовного трансвестизму провокує «шекспірівські ситуації», нові форми соціального аутизму – втечу від себе у само створений світ і заганяє в соціокультурну тінь. Це побачив завжди проникливий У. Еко: інтернет-ілюзія «контакту з усім і усіма» прирікає людину на самотність. Ослаблення регуляторів публічної поведінки, ретушування відмінностей між фактичним і вишантажованим конструює ілюзорні самооцінки й особистісно незабезпечені домагання (новий тип свідомості), розчарування, демотивації та екзистенційний сум. Це особливо помітне в політиці, сфері дозвілля, побутового споживання. Не обминуло воно і простір непублічного життя. Тиски і неадекватності віртуального нагнітають інформаційні неврози – їх симптоми проявляються в компенсаторних комунікаціях, якими перенасичені соціальні мережі.

Стирання меж між реальним і віртуальним, генераторами, трансляторами і споживачами інформації породжують ілюзію комунікаційної справжності й буттєвої насиченості. Унаслідок трансформації статусних і рольових ідентичностей відбувається заміна реального симулякрами («копіями, що не мають оригіналу», Ф. Вебстер): знайомства, друзі, кохання, інтимна «близькість», шлюби, ревність, культурні діаспори, герої, вороги, організованості, активності. На місце ідентичності соціальної приходить мережева ідентичність. Віртуальність конституює «друге життя», «файлове Я», «мережеве Я», «мережеві я-образи», «інтернет-ескапізм» і відповідні їм ідентифікатори та центри самоідентифікації. У цьому середовищі – інші принципи самоорганізації, стандарти очікувань, стилі поведінки, рефлексії і шкали оцінювань, лінії взаєморозуміння і конфліктів.

Людина цифрової доби майже цілковито позбавлена простору приватності: все її життя (смаки, уподобання, інтереси, риси й акцентуації характеру, коло і теми спілкування, навіть інтимне життя) можна дистанційно відстежувати й управляти ними. Часто вона саморозкривається несвідомо, піддаючись різноманітним інтернет-приманкам (конкурси, приховане анкетування тощо), іноді самоініціативно виставляє себе на показ, не беручи до уваги, що відкривається не тільки тими гранями, які демонструє.

Для цифрових поколінь моделлю світу є не глобус, а інтернет. І кожен у ньому – «колумб». Блог – внутрішній голос, чат – засіб спалювання незреалізованих енергій і публічного самооголошення (здагується метафора М. Маклюєна про «цифрове село»). «Мережева людина формує певну систему зв'язків з іншими, позбавлену чинника Іншого. У спільнотах референтний статус здобувають незнайомці. Мережеве життя, хоч і обмежене певними рамками правил поведінки, є втіленням давньої мрії про свобо-

ду і всюдозволеність» [7; 104]. Що в цій свободі, як і ерзац-дружбі, є справжнього і людинотвірного – час ще не проявив. Нестійкій, ціннісно еклектичній особистості в такому світі легко і надзвичайно складно, бо він перенапружений взаємоконфліктними орієнтирами. Замість реального подолання відчуженості й самотності вона піддається ілюзії включеності, новим формам соціального аутизму, інтернет-залежності, які оприявнюють вічну проблему видимості і дійсності, а втрату зв'язку з комп'ютером переживає як інвалідність. Логоцентрична особистість переживає тотальні випробування через труднощі вrostання в нові реалії, сприйняття себе і скепсис довкола неї.

Людина нестримно «вростає у високі технології (hi tech, технології прориву), а вони вростають у неї» [5; 3]. Із новими можливостями отримує нові репрезентації і статуси: «геймер», «юзер», «аватар», «нік», «цифровий абориген», «цифровий мігрант», «антропоїд», «техноїд», «гуманоїд». Вони, як і узагальнені поняття «постлюдина», «е-Номо», «е-цивілізація», символізують спричинені технологічним ривком радикальні зрушення планетарної свідомості, в лоні якої проросли ідеї подолання «живого життя», заміни людини як цілісності «дивідумом» – людиною ділимою, з'єднаною з чипом. Разом із концептами «дебіологізації» і «деантропологізації» людини, «постбіологічного» і «гуманоїдного» життя ці явища загострюють проблему технологізації людського, антропологізації технічного. Залежно від зорієнтованості у просторі культури, постбіологічне і постгуманістичне майбутнє людства викликає екзальтований подив, захоплення й ентузіазм або аксіологічні депресії та фобії перед імовірністю технологічного самовбивства людини.

Транснаціональний бестселер М. Кайку «Фізика майбутнього», що містить футурологічно насажені технологічні візії, можливо, справді описує невідворотне майбутнє людства. І все-таки їм не вистачає антропологічної переконливості, а неапологетичне їх прочитання відкриває очі на маркетингове рекрутування споживача як постгуманістичного суб'єкта. Такий соціотип більше довіряється технологіям, ніж власним здатностям, налаштований на дооснащення, а не на саморозвиток. Поетизуючи його, праця М. Кайку опосередковано актуалізує тривогу за майбутнє людини як самоцінності.

Сучасні медії інтенсивно структурують життя, постмодерна медіареальність (медіаподієвість) зростається з об'єктивною реальністю і навіть підмінює її, формуючи новий буттєвий простір. У тому просторі свої закони і своя правда. Авторитет і влада мають там іншу природу. Медіаобрази і медіахаризма, базовані на психологічних механізмах фреймінгу (приписування значень), формують соціокультурну реальність як систему медіазначень і управляють нею. Інструментарій такої роботи – прес-релізм, новини із умонтованою точкою зору, псевдофакти, псевдодокази, сфабриковані медіаісторії, цитати. Технологічно сконструйована їх сукупність компонує «неіснуючу правду» (уявлення, переконання, репутації), сильнішу за правду дійсності.

Фундаментально втрачаючи донедавна ключові функції, медії дедалі агресивніше працюють як засоби соціального програмування і реалізації соціоінженерних проєктів. В інфоматійно перенапруженому світі чують сильних (упізнаваних, харизматичних) або тих, хто послуговується потужними підсилювачами (нові медії). Особливо ефективно в цьому телебачення. Його вплив тримається на схильності людини жити в теле-, а тепер і в інтернетсвіті. Гламурні моделі та сюжети телереальності інспірують прагнення пересадити їх у буденне життя і вписатися в них. Екстравагантне поняття «відіот», схоже, стосується таких типів поведінки. У тому світі актуальні для модерну раціональність, критичне мислення, ціннісні позиції і мотивації втрачають силу. А засмічений інформатійний простір стає загрозою психічній цілісності людини.

Медіаадміністрування поведінки (формування потреб, управління ілюзіями, страхами, соціальною активністю, залежностями, оцінками) структурує явище постдемократії, яке створює ілюзію вибору, хоч насправді його запрограмовано. На таких інструментах тримається інформатійне насилля (спецоперації, війни), завдання яких – умонтовувати у свідомість цінності, моделі світу й інспірувати вчинки. Такі інспірації можуть мати різну міру інтенсивності і виявленості, а тому не завжди наштовхуються на соціальні чи індивідуальні регулятори. Відірвана від критичного думання людина зазвичай діє відповідно до почутого і прочитаного. Патомовлення і патотексти, вриваючись у свідомість, деформують її. Контролюючи «мозок» суспільства і тих, хто ним править, медії оволодівають сферою владних відносин і повноважень.

Новий цикл розвитку виніс на поверхню питання, осмислення яких потребує не так одержимості неофітів, як зрілості антропологічних бачень. Ключова проблема стосується не технологій (вони будуть розвиватися з різними прискореннями, і ніхто не скаже, чи є цьому межа), а екзистенції людини (існування у ставленні до себе як самості), її ролі, місця, потреб, можливостей і ризиків, здобутків і втрат. Мислення і дії людини – продукти її соціокультурного досвіду, розумінь, цілей і потреб. У людини цифри вони об'єктивно інші, ніж у книжної людини. Про цю людину відомо ще далеко не все. Вона малодосліджена наукою і художнім осягненням у світі культури, сакральних енергій і в профанному світі. Вона недостатньо знає і ще не вміє бачити себе, співвідношення фізичного і символічного у новій реальності, її блага і ризики (найбільший – перетворення на об'єкт маніпулювання), а тому є надмір розв'язаною, слабкою і навіть комічною. У такому ракурсі інтернет є і простором самопародіювання та самоспотворення.

Теперішній людині випало жити у змішаному часі, що звів в одну площину модерне і постмодерне. В Україні є ще натяки на домодерність, які специфічно ілюструють слова А. Франса, що середньовіччя закінчилося тільки у підручниках з історії. Сплетіння цих явищ здатне досягнути холистичне, космізоване, ноосферне мислення, поза яким неможливий пошук нової системи людиномірності. У такому пошуку ще не вичерпала потенціалу концепція ноосфери як людиномірного середовища, людства як цілісності, людини як одного із центрів Універсуму, соціуму як елемента «ноосферної оболонки», де людина бачить і пізнає людину [9; 33]. Сліди таких підходів не просто знайти в сучасній медіадійсності. Спозиційовані поза світом цих явищ медії і надалі працюватимуть на поглиблення антропологічної кризи.

Ідеал справжньої і відповідальної свободи постмодерна цифрова культура витлумачує спрощено. Її репрезентанти здебільшого ведуть мову про безперечні технологічні переваги й утилітарні зручності – вони справді є, і відмовитися від них людина не зможе. Питання: чи є межа зрощення людського з технічним, після якої людського не буде, і де вона? Донедавна парадигму людиновірності задавала і контролювала книга як конгеніальний медіум духу і творчої активності. Десакралізація книги спричинила лавину антропологічних проблем і загострила актуальність антропологічного повороту в медіасвіті. Без такого повороту людиномірність медіареальності залишиться ідеєю і не стане ні процесом, ні фактом. Очевидно, людство опинилося перед необхідністю пошуку постмодерно наснажених систем гуманізму і співмірних їм медіасил. Новий конгеніальний медіум для таких справ наразі не проглядається, і це дає підстави думати про ймовірну реінкарнацію сил книги.

Багато залежатиме від урівноваження технологічного гуманістичним, поривів постмодерної людини до екзистенційної свободи, самотрансцендентування і деміургійності. Енергію для цього дають великі ідеї. Постмодерний дискурс їх ще не має. Усе, що екзальтує уми, у кращому разі – наконечники інтересів. Цілісної ментальності інформаційна цивілізація ще не сформувала. Через брак великих ідей та ідеалів людина вимушено переживає екзистенційну спустошеність, не знаходячи смислів, культурно і стилістично вписаних у свій час. Осягнути себе на рівні вічно високих цінностей в поглинутому утилітарністю світі сучасній людині не вдається. У цьому вона слабша за модерну і навіть середньовічну людину, які у своєму формуванні проходили через досвіди потрясінь. Допомогти їй виробити ціннісні орієнтири і знайти сили на шлях до них – виклик для медій. Однак масштабних проблем вони стороняться, бо там не бачать бізнесу. Тому деміургійна людина діє поза ними: шукає і бореться; втрачаючи кров, знаходить і здобуває себе. І, можливо, змінить медіасвіт.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гейман Н. «Почему наше будущее зависит от библиотек, чтения и фантазии». — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.raionka.ru/news/item/1755-nil-gejman-pochemu-nashe-budushchee-zavisit-ot-bibliotek-chteniya-i-fantazii>
2. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / М. Кастельс. — М. : ГУ ВШЭ, 2000. — 264 с.
3. Ленем Р. Електронне слово: Демократія, технологія та мистецтво / Ричард Ленем ; [пер. з англ. А. Галушка]. — К. : Ніка-Центр, 2005. — 376 с.
4. Людина. // Філософський енциклопедичний словник / В. І. Шинкарчук (голова редкол.). — К. : Абрис, 2002. — С. 638.
5. Нарсисянц А. С. Между эволюциями и сверхвысокими технологиями. Новый человек ближай-

шого майбутнього. — Вопросы философии. — 2008. — № 4. — с. 3—17.

6. Наумов С. А. Игра как способ представления реальности публичных коммуникаций. — Вопросы философии. — 2008. — № 6. — с. 29—42.

7. Труфанова С. О. Идентичность и Я. — Вопросы философии. — 2008. — № 6 — с. 96—105.

8. Фрідман Томас Л. Лексус і оливкове дерево / Томас Л. Фрідман ; [пер. з англ. Мар'яни Прокопенко, Романа Скакуна]. — Львів, Незалежний культурологічний журнал "Г", 2002. — 626 с.

9. Ярославцева Елена. Человек в современной сетевой парадигме. Опыт синергетического подхода / Елена Ярославцева. — М.: Канон+ РООИ «Реабилитация», 2011. — 352с.

О. В. Титаренко

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Інститут журналістики

(м. Київ)

КІНОРЕЦЕНЗІЯ ЯК ЖАНР КРИТИКИ: УКРАЇНСЬКА ТА АМЕРИКАНСЬКА ТРАДИЦІЇ

Кіно, незважаючи на свій молодий вік, відразу стало впливовим мистецтвом ХХ століття. Причиною такої популярності є його більш зрозуміла мова (у порівнянні зі скульптурою чи живописом) і величезні можливості для найбільш повного відображення різноманіття життя. З появою кіно зародилася кінокритика, яка сьогодні є потужною індустрією, представленою окремими розділами в загальнонаціональних тижневиках, а також численними друкованими, мультимедійними та онлайн ресурсами, такими як "Empire", "Сеанс", "Cahiers du cinéma" та "Rotten Tomatoes" [8, с. 125]. Кінорецензія, у свою чергу, є жанром журналістики і критики, тематичним різновидом жанру рецензії. Фактично, вона представляє собою критичний відгук на твір кіномистецтва. Перша робота такого жанру була надрукована в журналі "Variety" у 1907 році [1, с. 202].

Що ж до структури, то в сучасній кінорецензії завжди вказуються: 1) жанр фільму; 2) автор сценарію і постановник; 3) ключові актори та їхні герої; 4) час і місце подій; 5) короткий опис зав'язки; 6) якщо в основі фільму лежить літературний твір, то необхідно порівняти режисерський задум з літературним твором; 7) якщо фільм є самостійним твором, варто порівняти його з переглянутими раніше кінороботами; 8) основні переваги і недоліки фільму; 9) особисте враження [9, с. 88].

Варто зазначити, що традиційною формою рецензії є об'ємний аналітичний текст обсягом у 5 тисяч знаків. Проте з прискоренням науково-технічного прогресу і темпу життя людини стали зменшуватись в обсязі й кінорецензії. У другій половині ХХ століття з'явився особливий вид рецензії — міні-рецензія, засновником якої вважається класик сучасної кінокритики Роджер Еберт. Як правило, такі рецензії пишуться для широкого кола читачів та публікуються в неспеціалізованих виданнях. У професійних журналах про кіно та мистецтво популярними лишаються великі рецензії та критичні статті [6].

Найчастіше рецензії пишуться на нові стрічки, що тільки-но вийшли в прокат. Однак існують кіноафіші, де огляду піддаються культові фільми, які давно вийшли в прокат. Пізнішим надбанням кінокритики стала так звана усна рецензія. Її засновником знову виступив Роджер Еберт. Подібні рецензії також використовуються в телепрограмах.

Американська школа кінокритики зародилася синхронно зі зростанням популярності кінематографу. У той же період почали з'являтися такі спеціалізовані видання як "Variety" та "Empire", що існують і нині разом з онлайн ресурсами "Rotten Tomatoes" та "MetaCritic". Крім того, кінорецензії з'являються на сторінках видань таких міст, як Нью-Йорк, Чикаго та Лос-Анжелес. Найвідомішим американським кінокритиком вважається Роджер Еберт, який створив власну школу, жанр, був удостоєний Пулітцерівської премії та зірки на Голлівудській алеї слави [5, с.98].

Роджер Джозеф Еберт народився 18 червня 1942 року в місті Урбана штату Іллінойс в родині бухгалтера та електрика. Товариство шанувальників наукової фантастики пер-